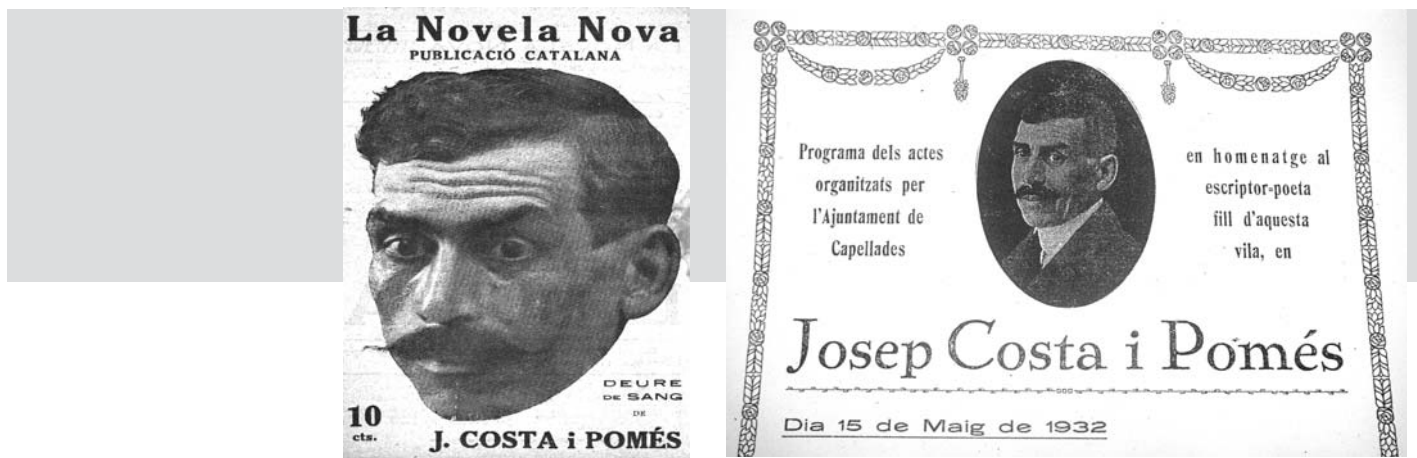

LLETRES

GENT DE PARAULA

L'Anoia, terra de poetes

TEXT: JOAN PINYOL

En la sessió inaugural del cicle *Terres, ponts, paisatges. Poesia i edició a la Catalunya d'avui*, que va tenir lloc l'any 2002 a la Residència d'Investigadors de Barcelona, Sebastià Alzamora, en plena anàlisi de la situació actual de la poesia catalana, va subratllar, entre d'altres trets, el seu caràcter aindustrial, els seus nuls efectes mercantils –que explicarien la poca pressa a publicar per part dels editors- i l'existència d'un públic lector, reduït i especialitzat a Catalunya, que hauria convertit el gènere en una elit cultural integrada per un miler d'individus, entre poetes, editors i lectors. Però també va remarcar que, tot i no ser prou llegida, la poesia és absolutament respectada perquè se la considera necessària per la seva contribució al bé comú.

En el marc d'unes sessions dedicades a la vertebració del país en matèria poètica, al diàleg entre la capital i la resta del territori i a analitzar les dificultats que sovint han tingut, i tenen encara, els projectes culturals a comarques per salvar les barreres de l'aïllament o el desconeixement, una de les ponències es va dedicar a la història i actualitat poètica de les comarques del Bages i de l'Anoia.

L'estudi que segueix és el resultat d'una aproximació a les creativitats singulars i a les plataformes poètiques que s'han produït a la comarca de l'Anoia des del segle XIX i que, des de sempre, han tingut una voluntat manifesta de transcendir els límits geogràfics i d'incidir en el panorama cultural i general del país.

EL SEGLE XIX I ELS INICIS DEL XX

En el pròleg-presentació del poemari *Viscudes* (Barcelona, 1914), del capelladí Josep Costa Pomés, Josep Aladern, sota el pseudònim de Cosme Vidal, presentava l'autor com un *poeta nascut en el més extremós límit de la classe proletària, entre els paries d'una vall tant pagesa com industrial, sense altre mestre que la seva vocació, i autor d'unes poesies, sovint defectuoses de les regles literàries, però plenes a vessar de sentiment humà, ideal revolucionari i esperit de renovació social*.

Doncs bé, el context d'aquesta Anoia, s'ha convertit fins a l'actualitat també en el referent de contínues inquietuds poètiques i culturals que han deixat empremta.

Així, i si llancem un pont cap a un passat cada vegada menys immediat i el mirem de recórrer fins als nostres dies amb una pinzellada sobre alguns referents, ens adonem que durant el segle XIX hi ha autors d'una incidència notable en el panorama literari i social del moment. És el cas del calafi Alexandre de Riquer que, a part de la seva aportació al món de les arts decoratives i del cartellisme infuïda per *l'Art Nouveau*, va publicar quatre reculls poètics: *Crisantemes* (1899) –un poema en prosa en trenta-quatre cants- *Anyorances* (1902), *Aplech de sonets* (1906) i *Poema del Bosch* (1910) que, estructurat en divuit cants, esdevé una epopeia del paradís perdut que per a ell significa la natura.

Alexandre de Riquer

A cavall del segle XIX i XX hi situem l'obra de dos poetes anarquistes: D'una banda el capelladí Josep Costa Pomés. El qual, i a part de la seva contínua contribució poètica en la premsa del moment –tant local com nacional- i a més d'obtenir diversos premis en diferents Jocs Florals –com el que l'any 1906 va rebre a Capellades, en un certamen presidit pel també capelladí Sebastià Josep Carner, pare de Josep Carner-, l'any 1914 va publicar el poemari *Viscudes*, ple de referents anoiencs, al qual va seguir *Gloses i irreverències* (1917), integrat en l'anomenada literatura de militància política. I d'altra banda l'osonenca establerta a Igualada Maria Trulls, col·laboradora de diversos diaris anoiencs i de la qual, a títol pòstum, l'any 1934 es faria una edició de la seva obra poètica amb el títol de *Les meves filles*. També hi situem l'obra dels igualadins Joan Serra i Constansó –col·laborador assidu de la premsa barcelonina- i Jaume Boloix i Canela, -autor de diversos reculls poètics de temàtica religiosa i patriòtica sota la influència de Verdaguer, com ara *Les dolors de Maria* (1889), *L'Assumpta* (1891), *Voladuries* (1903), *Poesies líriques* (1905)-. I també és el cas del poeta de Santa Maria del Camí, Josep Calafat i Mesquida, autor del recull *Poesies*, que va dedicar al paisatge mallorquí sota la influència de Costa i Llobera.

A la mateixa època també hem de situar dos igualadins més : Joan Cendra –que va destacar per uns versos manuscrits dedicats a la industrialització de la seva vila natal i per la publicació de *Villa-Maria* (1899) i Josep Forn, traductor de Víctor Hugo, Corneille i Racine, lector i admirador de Verdaguer i autor de poemes dispersos per la premsa local i d'una versió rimada de l'obra medieval *Imitació de Crist*. Així mateix entre els dos segles també hi situem els poemes de la capelladina i col·laboradora de diverses publicacions, Manuela Tarafa i Juncosa.

Pel que fa a Calaf, hi trobem dues figures més : el poeta i advocat Isidre Vilaró, un dels primers traductors d'Horaci en vers i el capellà Pius Forn, nat a Prats de Rei i autor dels reculls *Caramelles* (1955), *Monjoia de poesies* (1958) i *Flors morades* (1960) a part d'alguns inèdits.

ABANS DE LA GUERRA

Als anys 20 i 30 trobem autors que inicien les seves produccions respectives amb una connexió directa amb les avantguardes. Des d'Igualada Joan Llacuna, íntim amic i autoconsiderat hereu de Rosselló-Pòrcel, iniciarà la seva producció l'any 1934 amb el llibre *Ònix i niquel*, amb una important presència d'elements avantguardistes. Posteriorment publicarà *L'Aurora de l'Aragall* (editat durant els anys 1932, 1942 i 1961) i escriurà altres llibres que apareixeran publicats conjuntament i a títol pòstum en el recull titulat *Obra poètica*, precedit d'un pròleg de Salvador Espriu en què estableix alguns paral·lelismes entre la seva poesia i la de Verdaguer i del qual en remarcuem aquests fragments :

"Per ells –pels versos de Llacuna- passa tota la seva Igualada pairal, la qual coneixerem per sempre més, vista a través d'uns ulls que han rebut el poder de fixar-la, en la seva quinta essència, per al nostre efecte i la nostra comprensió (...) Vet aquí un home que ens deixà, en una llengua quasi morta, unes paraules vives. Unes quantes paraules que han merescut durar"

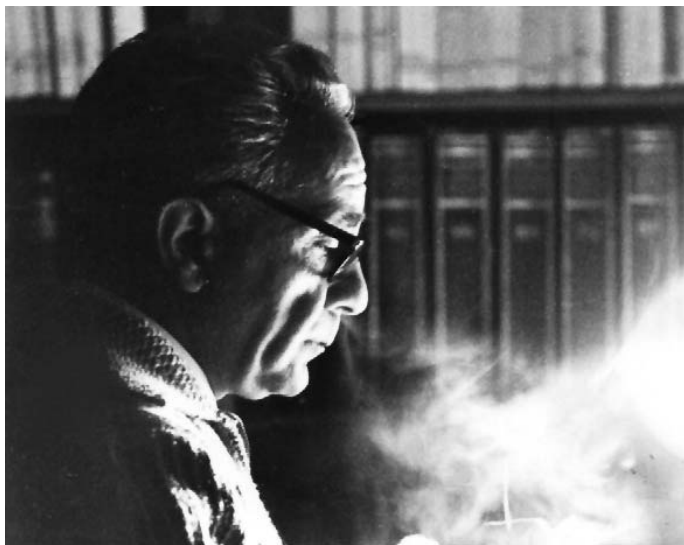
De finals dels anys 20 i començaments dels 30 hem de situar la primera època de la "Revista d'Igualada", fundada per un grup de joves entre els quals els quals, el mateix Llacuna. Amb una periodicitat mensual en van aparèixer nou números en els quals i entre d'altres, es van publicar poemes de Joaquim Ruyra i Maria Antònia Salvà. Entre els redactors hi trobem els igualadins Lluís Riba-Martí, autor del *Breviari de Maig* i Pere Puig i Quintana, que l'any 1932 va publicar el recull *L'estel errant*.

LA POSTGUERRA. EL CAS SINGULAR DE JOSEP ROMEU I FIGUERAS

Als anys 40, en la immediata postguerra, es publiquen les obres d'autors religiosos com ara els igualadins Ramon Castelltort -autor de 22 llibres de versos- i Josep Maria Borràs que va donar a conèixer títols com *Pessics a l'ànima* (1947), *Trossos de cor* (1949), *Branques i nius* (1949) i *Cel rogent* (1953).

Aquests referents a banda, també és obligat que parlem dels moviments de resistència cultural que comencen a fer via des de la clandestinitat i en què destaca de seguida l'odenenc Josep Romeu, per al qual els anys 40 són els de la seva primera projecció poètica i intel·lectual. Com a poeta dona a conèixer els seus set primers poemaris que seran aplegats el 1951 en el volum conjunt *Obra poètica*. Ens referim a *Terra*, *Sonets*, *Aires de llegenda*, *El mal caçador*, *Elegia del mite*, *Nits, més enllà del somni* i *Vària*, reculls escrits en un moment en què Romeu no només juga un paper molt important en les activitats clandestines de postguerra, sinó que inicia una intensa carrera >

d'investigador que tindrà una incidència directa en poetes posteriors.

Josep Romeu

En els primers moments de producció poètica de Romeu, la crítica –sotmesa al règim franquista- el presentarà com un poeta religiós tot obviant el vessant patriòtico-nacionalista de la seva obra primerenca en la qual, i també segons Salvador Espriu, destaca *“la flama tranquil·la, la tendresa, la distinció i la delicada bondat”*. Entre 1952 i 1958 Romeu escriurà els poemes de *Tres cicles de retorn*, que no veuran la llum de forma unitària fins als anys 90, després d'una interrupció voluntària de la seva carrera poètica per causes personals, literàries i professionals.

Una vegada acabada la carrera l'any 1943, se li obren dues vies: la docència i la investigació. I d'entrada optarà per compaginar-les. D'aquí ve que romanguí a la universitat com a ajudant de càtedra de llengua i literatura espanyoles, que es dediqui a la recerca científica i que, amb els anys, esdevingui un home compromès amb el seu temps, un medievalista eminent i un erudit autor d'incomptables estudis de gran rigor científic sobre la literatura popular, el folklore, la llegenda, el mite i també sobre grans autors contemporanis.

Doncs bé, és a començaments d'aquells compromesos anys 40 que, tant a Barcelona com en altres ciutats catalanes, comencen a organitzar-se reunions clandestines que possibiliten el contacte directe entre els intel·lectuals d'avantguerra (que havien vist estroçada la seva trajectòria cultural a causa del conflicte bèl·lic), i les noves veus de la poesia que, com el cas de Josep Romeu, tenen l'oportunitat de fer les primeres lectures públiques dels seus versos. Tal i com apunta Maria Enrich en el llibre que va dedicar a la seva trajectòria intel·lectual i poètica, el model d'una d'aquestes reunions, la dels *Amics de la Poesia* (que tenien lloc a casa del seu amic Palau i Fabre), li inspira la fundació, amb altres intel·lectuals igualadins, del grup *Anabis*, amb el mateix esperit de continuïtat cultural que ja he comentat i amb el propòsit d'integrar-se en la consciència de defensa de la llengua i de la

cultura catalanes, amb una ambició nacional i no pas localista.

Des d'Igualada i amb Josep Romeu al capdavant, entre 1944 i 1948, *Anabis* organitza vint-i-vuit actes diferents, entre conferències, tertúlies i recitals poètics, que van comptar amb la participació, entre d'altres, de Josep Palau i Fabre, Carles Riba, J.V. Foix i Josep Miracle. Com a mostra de l'esperit que caracteritzava *Anabis*, en la presentació de Jordi Rubió, el mateix Romeu va pronunciar les següents paraules :

“Perquè la nostra tasca sigui eficient i doni aquell fruit que tots esperem, aquell resultat per gràcia del qual nosaltres com a igualadins ens involucraríem al gran concert cultural de Catalunya i contribuiríem a fer una realitat aquella aspiració a una Catalunya-Ciutat, convé el comerç cultural entre els homes més prestigiosos de Catalunya i nosaltres.”

Doncs bé, a més de facilitar aquest comerç cultural a la capital de l'Anoia, Josep Romeu va fundar a Barcelona la revista *Ariel* (juntament amb altres intel·lectuals) i, abans de residir de manera definitiva a la gran ciutat, va participar en la constitució del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, el CECl, que es convertiria a partir d'aleshores en el nou mitjà aglutinador de la cultura igualadina de postguerra.

Als anys 50 i a la Pobla de Claramunt trobem dues referències poètiques més. D'una banda la publicació del recull *Poemes de la Pobla de Claramunt* (1953) a càrrec de Florenci Cornet i de l'altra la publicació dels primers reculls del metge i poeta poblatà Xavier Miquel. Ens referim a *Infern quadrivèrtex* (1950), *Error nocturn* (1954), *Macla Mínima* (1961) i *Penell irat* (1970), on posa en pràctica les experimentacions formals de l'avantguarda dels anys 20. Des d'Igualada, Teresa Castellà, publica el seu *Veler de somnis* (1952) al qual va seguir l'any 1986 el llibre *Poemes d'avui i de sempre*.

També l'any 1955 té lloc a la capital de la comarca la I Festa de la Poesia, organitzada pel Cercle de Cultura Torras i Bages d'Igualada. La celebració va consistir en un recital-col·loqui de poesia a càrrec de diversos autors, entre ells, els mateixos Josep Romeu i Xavier Miquel.

ELS ANYS 60. ANTONI POUS I ARGILA

Als anys 60 trobem a Igualada un poeta provinent del Seminari de Vic, que havia estat impulsor de l'antologia poètica *Estudiants de Vic* i que, des de ben jove, juntament a Segimon Serrallonga i Josep Junyent, des de la clandestinitat havien rebut el mestratge de Carles Riba. Ens referim a Antoni Pous i Argila, el qual, a més de les seves tasques sacerdotals, es convertirà en l'ànima de diverses iniciatives poètiques i culturals amb unes repercussions notables a Igualada. Batejat pel mateix Riba com a *poeta del foc*, Antoni Pous va estar-se tres anys a Igualada, de 1960 a 1963, durant els quals ...

- Va fundar el grup *Lacetania*, al voltant d'un nombrós grup de joves amb diverses inquietuds culturals que van organitzar tertúlies -amb la participació dels poetes més representatius del moment-, exposicions d'art, lectures teatrals, conferències i que >

van editar *Textos* una de les revistes més incisives de la postguerra i els *Quaderns de Lacetania*, la majoria dedicats a monografies de temàtica poètica.

Antoni Pous i Argila

- Va organitzar l'any 1961 un homenatge pòstum a Carles Riba que va involucrar totes les autoritats polítiques, eclesiàstiques i culturals de la ciutat i que es convertí en una festa de la poesia catalana del moment amb l'assistència de la vidua Clementina Arderiu, J.V. Foix, Joan Oliver, Marià Manent, Rosa Leveroni, Tomàs Garcés, Miquel Martí i Pol i Palau i Fabre, entre molts altres

- Va publicar una *Antologia de la Poesia Igualadina* que incloïa un prefaci del mateix Pous que constitueix un veritable assaig sobre la poesia local i que il·lustrava diversos poemes d'autors anoiencs -fins i tot un anònim del segle XIV- acompanyats d'una breu ressenya biogràfica.

- I per últim i abans de deixar Igualada, el 1963 va tenir cura de l'edició d'un llibre dedicat a Carles Riba, derivat de l'homenatge, que incloïa estudis de Josep Romeu, Artur Terry i Joaquim Molas, a més de textos fins aleshores inèdits del poeta finat.

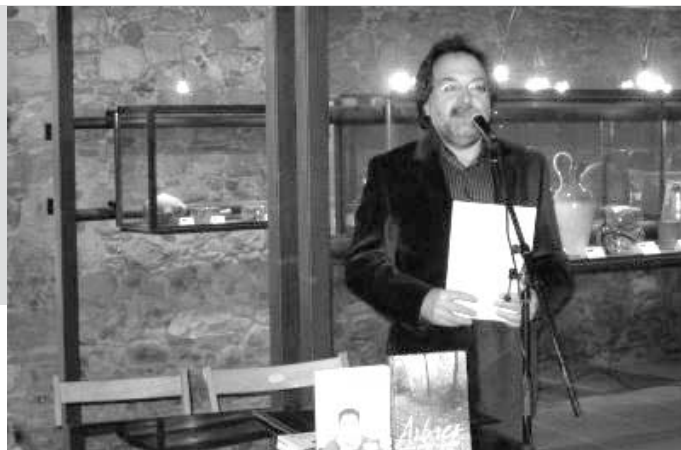
També als 60 l'igualadí Antoni Canals i Enrich dóna a conèixer el seu primer recull *Espurnes de vida i de sal* (1962) al qual van seguir *Garlanda de nou colors* (1989) i *Un bri de llum* (1998).

La dècada dels 70 testimonia el naixement d'una nova antologia de poetes aplegats sota el nom de *Farigola. Poesia a Igualada* que neix "per a moure una mica un toll enfangat on hi havia una gent que podia i volia dir i mostrar coses". L'antologia aparegué l'abril de 1978 amb uns mots preliminars de Joan Brossa i un epíleg de Pau Riba, i aplegà els poemes de diversos poetes locals.

ELS ANYS 80

Els anys 80 també veuran néixer diverses iniciatives poètiques. A Igualada, en el marc de la coordinadora d'entitats culturals, l'octubre de 1983 es creà la Ponència de Literatura amb la missió d'analitzar la situació en què es trobava la literatura de creació a la ciutat. Aquest va ser el pas previ a l'organització de diverses tertúlies a l'Ateneu Igualadí al voltant d'un convidat de renom en les quals es va reflectir la manca de difusió que patien les obres dels autors locals i les dificultats a l'hora d'editar-les.

D'aquí va venir la idea de publicar anualment, i sota el nom d'Aqualata Literària, una selecció de textos. El primer número donà a conèixer noranta-dos treballs poètics de vint-i-sis autors anoiencs i va aparèixer el setembre de 1985.

Celdoni Fonoll

També en aquesta dècada destaca la tasca del rapsode i poeta calafí Celdoni Fonoll du a terme una intensíssima tasca divulgadora de la poesia catalana per escoles i instituts davant un total de tres-cents mil nois i noies als quals es va lliurar una antologia de la poesia catalana de tots els temps amb el títol de *La poesia a l'escola*. Els diferents reculls anaven precedits de pròlegs de diversos escriptors que signaven així el seu suport a una iniciativa pedagògica que, de manera gairebé consecutiva, es perllongà durant més de 10 anys i que ha continuat fins a l'actualitat a partir d'altres recitals i d'altres antologies poètiques. També als 80 es dóna a conèixer l'obra primerenca del poeta nascut a Rubió Josep Ferrer i Bujons i també descobrim una altra antologia d'abast intercomarcal anomenada "Tertúlia Literària" que el 1987 va donar a conèixer de manera conjunta l'obra de diversos poetes del Penedès, de l'Anoia i del Garraf.

DES DELS NORANTA FINS ALS NOSTRES DIES

Durant la dècada dels 90 i fins als nostres dies, han continuat naixent noves plataformes. Així, l'igualadí Ernest Farrés, destaca no només per una veu poètica que comença a fer-se sentir, sinó com a impulsor i col·laborador de diverses plataformes divulgatives que l'emmarquen perfectament en tots els vessants que es desenvolupen en aquestes ponències. A part de ser un col·laborador habitual de les seccions de cultura de diversos mitjans de comunicació, durant els anys 1995 i 1996 crea i dirigeix la revista mensual *Esmert*, que al llarg d'un any publicarà poemes inèdits d'autors contemporanis en llengua catalana, poemes traduïts en versió bilingüe d'altres autors i textos de crítica i teoria literària. I l'any 2001 publica *21 poetes del XXI. Una antologia de poetes catalans*.

Com a poeta i fins a l'actualitat, l'obra d'Ernest Farrés és concreta en tres reculls. *Clavar-ne una al mall i l'altra a l'enclusa*, recull amb el qual va guanyar el I Premio Octavio Paz de Poesia 1996 i que es va publicar amb un pròleg de Josep Romeu i >

Figueras, *Mosquits*, publicat el 1998 i *Edward Hopper* (2006)

Tornant als anys 90 la comarca de l'Anoia veu néixer diverses plataformes de difusió poètica...

- En forma d'altres revistes com la *Romanços* a Piera o la recuperada *Revista d'Igualada* que en la seva segona etapa, encetada l'abril de 1999, ha donat a conèixer poemes inèdits de Jacint Verdaguer, Miquel Martí i Pol, Segimon Serrallonga, Narcís Comadira, Àlex Susanna i Lluís Calderer, i ha dedicat articles d'assaig a propòsit de l'obra poètica de diversos autors del territori.

- En forma de premis poètics –com el Premi *Joan Llacuna* de Poesia o el Manuel Mateu de Recitació, aglutinats des de fa uns anys dins els Premis Ciutat d'Igualada i de convocatòria anual

- En forma de connexió directa amb altres entitats poètiques del país, com el cas del Grup de Poesia Viva d'Igualada que, lligada directament a l'entitat barcelonina homònima, du a terme una activitat molt intensa de divulgació i recitació poètiques, de la qual sobresurten diversos noms com Leonard del Rio, Antoni Prat i Gelabert, Josep Rossell, Antoni Canals, i d'altres.

També és el moment de la irrupció d'altres veus poètiques. A part de les primeres obres de poetes joves com Francesc Rossell i Montserrat Costas, Celdoni Fonoll enceta la seva producció pròpia amb els reculls *Trempan t'empaito* (1993) i *Versos Perversos* (1995), *de to eròtic, als quals han seguit Tocat d'amor* (1997), *Amor de Lluny* (1998), *Veus d'ocells* (2000), *Versos dispersos* (2001), *60 Ocells comuns i rars i de noms singulars* (2002), *Bones herbes* (2004), *Aucells* (2006), *Fascinants bolets* (2006), *Quin món de mones!* (2006), *Arbres dels nostres paisatges* (2007), *Mamífers peluts* (2008) i *Herbes amigues* (2009).

Josep Romeu

A la mateixa època, i una vegada jubilat de la seva intensa tasca d'investigador, es produeix la represa de la creació poètica de Josep Romeu a partir de la publicació de *Tots els poemes* (1993), *Temps* (1995), *Ésser i estar* (2000), *Versos a mitja veu* (2000), *Imatges i metàfores* (2002), *Immers en la paraula* (2003) i el pòstum *Poemes d'anada i de tornada* (2006).

Tot i que de manera individual i silenciosa, el cert és que el gènere poètic es continua conreant a la comarca de l'Anoia. Com va dir en una ocasió l'igualadí Josep Maria Borràs "el vers, però, quan és alguna cosa més que paraules ben dites i ben tallades, quan canta realitats viscudes i plenes de sang, quan diu alguna cosa, quan sent i fa sentir, quan es fica al moll dels ossos dels que llegeixen i sap donar alè de vida a tantes coses mortes, llavors és quelcom més que queixes de romàntic i volves de neu que la indiferència, l'oblit o el menyspreu fondran"

Si, entre altres, la poesia té la funció de deixar fixats en el temps una visió del propi territori, una pluralitat de paisatges i de temàtiques que esdevenen comuns en una mateixa contrada i unes accions individuals ben il·lustratives del caràcter dels seus protagonistes, no hi ha dubte que l'Anoia "pagesa i industrial" també ha estat, continua sent i tant de bo perduri, una terra de poetes.